

به نام خدا

اصول و مبانی نگهداری و حفاظت در شغل حراست

ویژه آموزش کارکنان پتروشیمی و پالایشگاه

مؤلف :

صادق جریره

انتشارات ارسطو
(چاپ و نشر ایران)
۱۴۰۲

سرشناسه: جریره، صادق، ۱۳۶۲-

عنوان و نام پدیدآور: اصول و مبانی نگهداری و حفاظت در شغل حراست ویژه آموزش کارکنان پتروشیمی و پالایشگاه/مؤلف صادق جریره.

مشخصات نشر: ارسطو (سامانه اطلاع رسانی چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۲.

مشخصات ظاهری: ۲۱۰ص.مصور (بخشی رنگی)، جدول، نمودار.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۱۰۹-۵

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۲۰۹ - ۲۱۰.

Watchmen -- Iran

موضوع: نگهداری -- ایران

پتروشیمی، صنایع -- ایران -- پیش‌بینی‌های ایمنی

Petroleum chemicals industry -- Iran -- Safety measures

رده بندی کنگره: HV۸۲۹۰

رده بندی دیویی: ۳۶۳/۲۸۹۰۷

شماره کتابشناسی ملی: ۹۲۳۴۸۳۰

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیپا

نام کتاب: اصول و مبانی نگهداری و حفاظت در شغل حراست

مؤلف: صادق جریره

ناشر: ارسطو (سامانه اطلاع رسانی چاپ و نشر ایران)

صفحه آرایشی، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۲

چاپ: مدیران

قیمت: ۱۸۰۰۰۰ تومان

فروش نسخه الکترونیکی - کتاب‌رسان:

<https://chaponashr.ir/ketabresan>

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۱۰۹-۵

تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵

www.chaponashr.ir

انتشارات ارسطو

خدا یا... .

به من زیستن عطا کن که در بخرم، بر بی شمری بخرم ای که برای زیستن گذشته است،
حسرت نخورم و مردنی عطا کن که بر پیوگی اش، سوگوار نباشم. بگذار تا آنرا، خود انتخاب
کنم، اما آنچنان که تو دوست می داری.

تو می دانی و همه می دانند که شنبه دیدن بخاطر تو، زندانی کشیدن بخاطر تو و رنج بردن به پای تو
تساهلت بزرگ زندگی من است، از شادی توست که من در دل می خندم، از امید ربانی
توست که برق امید در چشمان خسته ام می درخشد و از خوشبختی توست که هوای پاک سعادت را
در ریه هایم احساس می کنم.

به من توفیق تلاش در شکست، صبر در نومیدی، رفتن بی همراه، جهاد بی سلاح، کار
بی پاداش، فداکاری در سکوت، دین بی دنیا، مذهب بی عوام، عظمت بی نام، خدمت
بی نان، ایمان بی ریا، خوبی بی نمود، کساحی بی خامی، قناعت بی غرور، عشق بی هوس،
تنهایی در انبوه جمعیت، و دوست داشتن بی آنکه دوست بدانند، روزی کن.

اگر تنها ترین تنها شوم، باز خدا هست
او جانشین همه نداشتن‌هاست...

((وطن یعنی
همه آب و همه خاک
وطن یعنی
خلیج تا ابد فارس
وطن یعنی، ایران))

«به هر که
هر چه داشتی بخشیدی
حتی تیرها هم
از پیکرت
خون نوشیدند»

تقدیم به شهدای مدافع خلیج فارس :
شهید نادر مهدوی

فهرست مطالب

شماره صفحه	عناوین
۱۵	مقدمه
۱۷	فصل اول: مفهوم شناسی و تاریخچه مفاهیم پایه حفاظت و حراست
۱۹	مقدمه
۱۹	بخش اول: مفهوم شناسی
۱۹	مفهوم حراست و واژه‌های مرتبط با آن
۳۱	بخش دوم: پیشینه حراست
۳۱	تاریخچه حراست
۳۸	ضرورت وجودی حراست در دستگاه‌های کشوری
۳۸	اهداف حراست
۳۹	وظایف شغل حراست
۳۹	۱- حفاظت فیزیکی
۴۱	۲- حفاظت اسناد
۴۲	۳- حفاظت فناوری اطلاعات
۴۴	۴- حفاظت پرسنلی
۴۵	فصل دوم: حفاظت فیزیکی
۴۷	بخش اول: مدیریت بحران
۴۹	اهداف مدیریت بحران
۵۲	مراحل کنترل بحران

۵۲ (الف) مراحل کنترل بحران از نظر برنامه ریزی
۵۳ (ب) مدیریت بحران از نظر زمان و عملیاتی (فرایند مدیریت بحران)
۵۵ مرکز فرماندهی و کنترل بحران
۵۶ الگوهای مدیریت و کنترل بحران
۵۸ مولفه‌های جامعه محور در مدیریت انتظامی بحران‌ها
۵۸ اولویت پیشگیری بر مقابله
۵۹ به کارگیری روش اقتاع و گفتمان و کاربرد حداقل خشونت
۶۰ توجه به معیارهای اخلاقی
۶۰ استفاده از ظرفیت‌های سایر سازمان‌ها و نهادها
۶۱ روش‌های کنترل مدیریت بحران (مدیریت اعتصابات و تظاهرات اعتراض‌آمیز)
۶۳ جمع بندی
۶۳ خودآزمایی
۶۵ بخش دوم: اعتصابات و مدیریت آن
۶۶ مفهوم اعتصاب
۶۷ ارکان اعتصاب
۶۸ الف: قطع کار
۶۹ ب: دسته جمعی بودن این اقدام
۷۰ ج: وجود رابطه کارگری و کارفرمایی
۷۰ د: شغلی بودن خواسته‌های کارگران:
۷۲ انواع اعتصاب
۷۲ (الف) از نظر محدوده اعتصاب
۷۳ (ب) از نظر شدت اعتصاب
۷۳ (ج) از نظر میزان خسارت:
۷۴ (د) از نظر دامنه سیاسی

ه) سایر اشکال اعتصاب	۷۴
تاریخچه اعتصاب	۷۵
اعتصاب‌های مهم کارگری در ایران	۷۵
عوامل ایجاد کننده اعتصاب کارگری	۷۷
عوامل موثر بر اعتصابات سازمانی	۷۷
مدیریت اعتصابات	۷۸
الف) تدوین قوانین رسمی در برخورد با اعتصابات	۷۸
ب) عوامل موثر بر کاهش اعتصابات	۸۰
بخش سوم: جاسازی و کشف جاسازها	۸۲
تعریف جاسازی	۸۲
شیوه‌های جاسازی مواد و کشف مواد جاساز	۸۳
نکات آموزشی در بازرسی نفر	۸۴
شیوه‌های کشف جاسازی (شیوه‌های بازرسی)	۸۷
الف- شیوه بازرسی انتظامی یا عملیات آشکار	۸۷
ج) شیوه رزمی- تاکتیکی	۸۸
د) شیوه حمل و تحویل تحت نظارت یا تحویل کنترل شده (نفوذ در شبکه حمل و نقل مواد مخدر یا بارکشی)	۸۹
ابزارهای کشف جاسازها	۹۲
بازرسی و حفاظت فیزیکی در شغل حراست	۹۳
شیوه‌های - ابزارهای بازرسی در بخش حفاظت فیزیکی	۹۴
الف) بازرسی و کنترل انسانی	۹۴
ب) بازرسی محموله (وسایل، مواد منفجره، ...)	۱۰۳
سیستم کنترل تردد اشخاص (پرسنل)	۱۰۶
سیستم گشت و نگهبانی:	۱۰۷
حفاظت:	۱۱۰

حفاظت و نگهداری از اماکن و تاسیسات کلیدی و حیاتی	۱۱۰
اماکن	۱۱۶
تاسیسات	۱۱۶
سیستمهای حفاظت فیزیکی	۱۱۷
فصل سوم : حفاظت پرسنلی	۱۲۳
مقدمه	۱۲۵
بخش اول: کنترل پرسنل و نظارت بر پرسنل	۱۲۶
مفهوم کنترل و نظارت	۱۲۶
مفهوم کنترل	۱۲۶
ابزارهای کنترل و نظارت بر پرسنل	۱۲۸
زیست سنجی	۱۲۸
فصل چهارم : حفاظت اسناد و مدارک	۱۳۱
مقدمه	۱۳۳
بخش اول: مفهوم سند و مدرک	۱۳۳
مفهوم سند و اقسام آن	۱۳۳
انواع سند	۱۳۵
الف-اقسام سندهای حفاظتی	۱۳۵
ب-اقسام سند از نظر حقوقی	۱۳۵
ج-اقسام سند از نظر سیاسی	۱۳۶
د-اقسام سند از نظر اقتصادی	۱۳۶
ه-اقسام سند از نظر فرهنگی	۱۳۶
و-اقسام اسناد از نظر علمی	۱۳۶
خ-اقسام سند از نظر اطلاعات	۱۳۶
اقسام اسناد از نظر شکل گیری	۱۳۶

۱۳۷	نگهداری از اسناد دیداری-شنیداری	۱۳۷
۱۳۷	تاریخچه نگهداری از اسناد	۱۳۷
۱۳۸	مراحل گردش اداری اسناد	۱۳۸
۱۴۰	اسناد طبقه بندی شده	۱۴۰
۱۴۲	عوامل موثر بر طبقه بندی اسناد	۱۴۲
۱۴۲	بخش دوم: نحوه گزارش نویسی	۱۴۲
۱۴۲	مفاهیم پایه گزارش نویسی	۱۴۲
۱۴۴	سند	۱۴۴
۱۴۴	انواع نوشته‌ها یا اسندها	۱۴۴
۱۴۴	سند	۱۴۴
۱۴۴	دست خط	۱۴۴
۱۴۵	تعریف نامه	۱۴۵
۱۴۵	اهمیت مکاتبات اداری	۱۴۵
۱۴۵	مشخصات نامه‌ای اداری	۱۴۵
۱۴۶	ارکان نامه‌های اداری	۱۴۶
۱۴۶	۱-سرلوحه	۱۴۶
۱۴۶	۲-عناوین	۱۴۶
۱۴۶	۳-موضوع	۱۴۶
۱۵۰	بخش سوم: تهدیدات اسناد و حفاظت آنها	۱۵۰
۱۵۱	مفاهیم حفاظتی اسناد و مدارک	۱۵۱
۱۵۲	انواع تهدیدات برای اسناد و مدارک	۱۵۲
۱۵۲	* سرقت اسناد	۱۵۲
۱۵۵	* جعل اسناد	۱۵۵
۱۵۶	اشکال جعل در اسندهای هویتی	۱۵۶
۱۵۹	روش‌های کشف جعل	۱۵۹

۱۶۰ سندسنجی	۱۶۰
۱۶۰ الف) روش فیزیکی:	۱۶۰
۱۶۳ ب) روش شیمیایی:	۱۶۳
۱۶۳ ج) روش مقایسه ای:	۱۶۳
۱۶۵ شیوه‌های حفاظت از جعل اسناد	۱۶۵
۱۶۵ - نوع کاغذ:	۱۶۵
۱۶۵ - طراحی:	۱۶۵
۱۶۶ - چاپ:	۱۶۶
۱۶۷ - موارد الصاق شونده:	۱۶۷
۱۶۷ تشخیص الحاق در متن اسناد	۱۶۷
۱۶۸ راه‌های حفاظت از اسناد	۱۶۸
۱۷۱ فصل پنجم: حفاظت اطلاعات	۱۷۱
۱۷۳ مقدمه	۱۷۳
۱۷۳ بخش اول: اطلاعات و اطلاعات الکترونیکی	۱۷۳
۱۷۳ مفهوم اطلاعات	۱۷۳
۱۷۴ انواع اطلاعات	۱۷۴
۱۷۴ منابع اطلاعاتی	۱۷۴
۱۷۵ فایل‌های الکترونیکی و ویژگی‌های آن	۱۷۵
۱۷۷ اصالت سند الکترونیکی	۱۷۷
۱۷۸ مدیریت فایل‌های الکترونیکی	۱۷۸
۱۷۹ بخش دوم: تهدیدات اطلاعات	۱۷۹
۱۷۹ تعریف جاسوسی:	۱۷۹
۱۷۹ مراحل جاسوسی	۱۷۹
۱۸۰ انواع جاسوسی و راه‌های مقابله با آنها	۱۸۰

۱۸۱	نرم افزار جاسوسی	۱۸۱
۱۸۲	انواع نرم افزار جاسوسی	۱۸۲
۱۸۳	مجازات جاسوسی در ایران	۱۸۳
۱۸۴	بخش سوم: راهکارهای حفاظت از اطلاعات	۱۸۴
۱۸۴	مفهوم حفاظت اطلاعات	۱۸۴
۱۸۴	مفهوم ضد اطلاعات	۱۸۴
۱۸۵	اقسام تدابیر فنی حفاظت از اطلاعات در فضای سایبر	۱۸۵
۱۸۵	الف)-تدابیر محدود کننده یا سلب کننده دسترسی	۱۸۵
۱۸۶	ب)-تدابیر ناشناس کننده و رمزنگارها	۱۸۶
۱۸۹	ج)-تدابیر صدور مجوز	۱۸۹
۱۹۱	د)-تدابیر نظارتی	۱۹۱
۱۹۳	فصل ششم: حفاظت گفتار:	۱۹۳
۱۹۵	مقدمه	۱۹۵
۱۹۵	بخش اول: گفتار و حفاظت از آن	۱۹۵
۱۹۵	مفهوم حفاظت گفتار	۱۹۵
۱۹۶	انواع راز	۱۹۶
۱۹۷	تخلیه تلفنی	۱۹۷
۱۹۷	مزایای تخلیه تلفنی	۱۹۷
۱۹۸	اهداف تخلیه تلفنی	۱۹۸
۱۹۹	شگردهای تخلیه تلفنی	۱۹۹
۲۰۱	شنود رادیویی	۲۰۱
۲۰۲	شنود از راه دور	۲۰۲
۲۰۲	کشف سخت افزار شنود در محیط	۲۰۲
۲۰۳	مجازات افشای اطلاعات	۲۰۳

پیوست	۲۰۴
الف) خوشه‌های شغلی مشاغل حراست	۲۰۴
ب) برخی از دوره‌های آموزشی مختص عناوین شغلی-مشاغل حراست	۲۰۷
منابع و ماخذ	۲۰۹

مقدمه

دشمن و هر عامل وابسته به آن در صدد ضربه زدن به کشور از هر دریچه‌ای است. اخیراً مراکز هسته‌ای، نفتی و پالایشگاهی را مورد هدف قرار گرفته است. بنابراین، با وجود این تهدیدات، حفاظت و نگهداری از تاسیسات حیاتی کشور از جمله تاسیسات هسته‌ای، نفتی و پالایشگاهی، وظیفه‌ای مهم بشمار می‌آید. از این رو بایستی حراست و زیرمجموعه‌های تابعه آن آگاه و به هوش باشند. برای این مهم، آموزش کلیدی‌ترین و اثربخش‌ترین اصل می‌باشد. آموزش کارکنان در شغل حراست و آشنایی و تسلط آنها به وظایف خود می‌تواند به نحو احسن اهداف حفاظتی و نگهداری از تاسیسات و مراکز کلیدی کشور پیش ببرد. بنابراین کتاب پیش رو، به منظور آموزش و آشنایی با اصول، وظایف شغل حراست در زمینه امنیت، بازرسی، کنترل، نظارت، حفاظت، نگهداری، نگهداری تدوین شده است که به چهار حوزه اصلی شغل حراست اعم حفاظت فیزیکی، حفاظت پرسنل، حفاظت اسناد مدارک، حفاظت اطلاعات (و گفتار) دسته بندی می‌شود. به تبع این چهار حوزه، کتاب حاضر نیز در چهار فصل اصلی تدوین شده است که تمرکز اصلی آن بر حفاظت فیزیکی در حوزه‌های نظارت، کنترل، بازرسی می‌باشد.

این کتاب به عنوان یک کتاب آموزشی برای کارکنان حراست بویژه کارکنان پتروشیمی و پالایشگاهها تهیه شده است و خالی از اشکال و ایراد نیست. لذا مولف هر نوع تذکر، یادآوری و راهنمایی و ارسال مسائل متنوع دیگر برای بهتر شدن این کتاب را با استقبال و تشکر فراوان می‌پذیرد.

در فرایند آماده سازی و تدوین این کتاب، از رئیس حراست پتروشیمی مرجان جناب آقای مهندس رحیم مرادی، کمال سپاس‌گزاری دارم که با انتقال تجربیات کاری در شغل حراست به این حقیر سبب بهتر شدن محتوای کتاب حاضر گردیدند.

فصل اول :

مفهوم شناسی و تاریخچه مفاهیم پایه حفاظت و حراست

اهداف آموزشی

- ✓ پیشینه شغل حراست
- ✓ مفهوم شناسی واژه حراست
- ✓ مفهوم شناسی واژه حفاظت
- ✓ مفهوم شناسی مباحث مرتبط با شغل

مقدمه

در این فصل قصد داریم، مفاهیم مقدماتی و پیش نیاز شغل حراست معرفی و تعریف گردد. مفاهیمی که دانستن آنها برای هریک از کارکنان حراست لازم و ضروری است؛ زیرا که دانستن مفاهیم کمک زیادی در اجرای عملیاتی وظایف حراستی و حفاظتی کمک شایان توجهی می‌کند.

بخش اول: مفهوم شناسی

مفهوم حراست و واژه‌های مرتبط با آن

✓ حراست در لغت به معنای پاسداری و مراقبت کردن است. در لغت‌نامه‌های عمید و دهخدا، حراست معانی چون نگهبانی کردن، حفظ کردن، محافظت، نگهبانی و پاسبانی؛ و در فرهنگ‌نامه فارسی هوشیار، معانی چون رقابت و مراقبت را دارد.

✓ در اصطلاح به عمل حفاظت و حراست از دارایی‌ها یا افراد که به وسیله گماشتن فردی ویژه برای این امر صورت بگیرد نگهبانی یا حراست گفته می‌شود.

✓ از جنبه اداری حراست به واحدی اطلاق می‌گردد که وظیفه حساس و خطیر مراقبت از سلامت اجزای ریز و درشت سازمان را در مقابل انواع انحراف‌های احتمالی و موجود بر عهده دارد.

واژه‌های مترادف و نزدیک به واژه حراست، صیانت، حفاظت، نگهبانی است که در زیر معانی آن تشریح شده است.

الف) صیانت

- ✓ **صیانت** از نظر لغوی یعنی نگه داشتن، نگهداری، نگهداری، خویشتن داری.
- ✓ **صیانت** در اصطلاح به مفهوم تداوم بقا و اصالت موضوع با ایجاد شرایط و توانایی‌های لازم درون آن است (کریمایی، ۱۳۸۴).

ب) مفهوم حفاظت

- ریشه واژه **حفاظت** از واژه حفظ و به معنی نگهداری، پوشاندن و حفظ کردن است. در زبان فارسی نیز حفظ به معنای نگاهداری، نگاه بانی، سرنگه داشتن (معین، ۱۳۷۱) ذکر شده است. در زبان انگلیسی، لغت حفظ با تعابیر مختلفی من جمله «Secure» به معنای امنیت، ایمنی و مصونیت بیان شده است (آریان پور، ۱۳۶۹).
- **حفاظت**، از نظر اصطلاحی برداشت‌های متفاوتی از مفهوم حفاظت وجود دارد و موضوعات حفاظتی دارای تنوع گسترده و وسیعی است به طوری که هر امر مهم و ارزشمندی می‌تواند به عنوان یک موضوع حفاظتی مطرح گردد ولی با نگاه سازمانی تعریفی که در اساسنامه سازمان‌های حفاظت اطلاعات تشریح شده است، عبارت است از: سازمان‌های حفاظت اطلاعات، سازمان‌هایی هستند که با سلسله مراتب مستقل و متمرکز در تابعیت فرماندهی معظم کل قوا (مدظله العالی) و وابسته به وسایل و تجهیزات و امنیت مخابرات (با رعایت اصل ۱۵۶ قانون اساسی) و پیشگیری، کشف، شناسایی و خنثی کردن فعالیت‌های براندازی، جاسوسی، خرابکاری، موارد ایجاد نارضایتی، نفوذ جریان‌ات سیاسی در محدوده کارکنان نظامی و انتظامی، محیط‌های نظامی و انتظامی و سازمان‌های وابسته به آنها شکل گرفته اند (صالحی، ۱۳۹۰). مفهوم حفاظت اطلاعات اسلامی به معنای سازمانی است که ماموریت مقابله با جاسویی، براندازی، خرابکاری و نفوذ عوامل داخلی و خارجی دشمن و ایجاد امنیت پایدار برای کارکنان و ماموریت نیروهای مسلح بر مبنای اصول لازم الرعایه و موازین شرعی به عهده دارد.